

Kakšno in čigavo hrano bomo uživali čez šest let? Kaj bo ostalo od biotske raznovrstnosti?

Brez sprememb ni napredka: Program razvoja podeželja 2007-2013

sporočilo *Koalicije za trajnostni razvoj podeželja* za javnost, Ljubljana, 16.6.2006

Prihodnost našega kmetijstva, podeželja in narave ter s tem tudi kakovost pridelanih živil, stanje onesnaženosti tal in vode, ohranjena biotska pestrost, dostopnost kakovostnih ekoloških živil - vse to so teme, ki zadevajo celotno slovensko javnost in ne morejo biti monopol ozkih interesnih skupin.

Logično je, da imajo agrarni lobiji svoje interese in da si večinoma ne želijo sprememb.

Logično je tudi to, da je Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano pod pretežnim vplivom 95-odstotno konvencionalnega kmetijskega sektorja, ki je tudi pomembna volilna baza.

Vse to je logično, vendar ni več sprejemljivo!

Takšno stanje ne ustreza državljanom, ki zaradi toksikacije okolja, hrane in vode trpijo konkretne posledice. Takšno stanje ne ustreza zdravstveni blagajni, ki ima vsako leto opraviti z novimi 10.000 obolelimi za rakom, vse večjim številom alergij in drugih avtoimunskih bolezni, zmanjševanjem imunosti, zmanjševanjem plodnosti...

Takšno stanje tudi ne ustreza Evropski skupnosti, v kateri smo z vstopom Slovenije v EU v skladu s cilji Gotheborga o zaustavitvi upadanja biotske raznovrstnosti do leta 2010, cilji Lizbonske strategije o »rasti in zaposlovanju« ter cilji ekološkega omrežja Natura 2000, prevzeli zelo merljive cilje.

Evropska unija razvoj podeželja financira v okviru t.i. 2. stebra skupne kmetijske politike, ki je namenjen minimiziranju negativnih posledic konvencionalnega kmetijstva na ekonomske, socialne in okoljske vidike razvoja podeželja. Če ta sredstva porabimo in ob tem ne dosežemo določenih merljivih kazalcev uspešnosti, se bomo prisiljeni zagovarjati na Evropskem sodišču, kot se je to že zgodilo npr. republiki Irski (1998) zaradi neustreznih ukrepov pri zagotavljanju ugodnega stanja barjanskega jereba na območju Natura 2000.

Že prvi osnutek **Nacionalnega strateškega načrta razvoja podeželja 2007-2013** (NSN), ki je izhodišče za pripravo **Programa razvoja podeželja 2007-2013** (PRP), je kazal odsotnost želje po spremembah in po strategiji, ki bi bila v skladu z nenehno javno deklariranimi cilji (»sonaravno«, usmerjeno ekološko in v kakovost, Natura 2000...). Še posebej zaskrbljujoče je, da v NSN ne razberemo, kako bo upoštevan **Akcijski načrt razvoja ekološkega kmetijstva do l. 2015**, ki ga je vlada sprejela novembra 2005, ter obveznosti v zvezi z doseganjem ciljev za **Naturo 2000**.

Koalicija za trajnostni razvoj podeželja (seznam članov v prilogi) je 18.4.2006 na MKGP poslala komentarje na prvi predlog NSN in predlagala izboljšave, ki pa jih pri dopolnjevanju niso upoštevali. 12. junija smo dobili 2. osnutek NSN s tridnevni z rokom za podajo komentarjev.

2. dopolnjeni NSN po našem mnenju z vidika načel trajnostnega razvoja iz Gotheborga in Lizbonske strategije ne pomeni izboljšanja, temveč v posameznih delih dokumenta celo zaskrbljujoče poslabšanje, še posebej pri t.i. 2. osi. Odsotnost strategije za doseganje ciljev programa, še posebej kmetijsko-okoljskih ciljev, je še izrazitejša, saj so predlagane dejavnosti še bolj splošno usmerjene in brez jamstva za doseganje konkretnih učinkov. Po novem predlogu je sredstev za kmetijsko-okoljske ukrepe še bistveno manj, razvojnih sinergij z drugimi osmi, na osnovi naših nacionalnih prednosti, pa prav tako ne najdemo. Zaskrbljujoče je tudi dejstvo, da so cilji območij Natura 2000, ki bi jih bilo moč dosežati prek specifičnih ukrepov PRP 2007–2013 v skladu z evropsko uredbo o razvoju podeželja, omejeni zgolj na splošne kmetijsko-okoljske ukrepe (KOP) in plačila za območja z omejenimi dejavniki (OMD), kar je nedopustno. Bojimo se namreč, da Slovenija ne bo uspela zagotoviti uresničitve ciljev Evropske unije, saj nekatere populacije ogroženih vrst ptic na območjih Natura 2000 ne dosega ugodnega stanja, kot nam to naroča Natura 2000.

S takšnim načrtom bi veliko sredstev kratkogledno vložili v dejavnosti, ki na daljši rok ne bodo prinesle dobrobiti ne kmetom, ne potrošnikom, ne okolju in naravi.

Koalicija je pripravila konkretne predloge za NSN in PRP. Na tej tiskovni konferenci želimo predstaviti svojo strategijo razvoja kmetijstva, ki bi nas v šestih letih pripeljala do tega, da zagotovimo dovolj lastnih ekoživil, izboljšamo stanje okolja in zmanjšamo škodljive vplive na zdravje človeka in živali, ki jih imajo ostanki pesticidov v hrani in vodi, hkrati pa pomagamo k boljši konkurenčnosti slovenskega kmetijstva.

Pozivamo medije in vladne inštitucije, da nam pomagajo uveljaviti pravico javnosti do dostopa do informacij javnega značaja ter sodelovanja pri odločitvah, ki bodo pomembne za kakovosti bivanja v in uspešnost kmetijstva v Sloveniji v naslednjem obdobju.

Parlament in vlado pozivamo, da prevzameta svojo odgovornost za sprejetje takega programa razvoja podeželja, ki bo v korist vsem državljanom in ne le ozkim interesnim skupinam.

7 točk za razvoj ekokmetijstva in ohranitev biotske raznovrstnosti

Glavne ovire:

1. Ignoriranje obveznosti, ki izhajajo iz ciljev Goetheborga, Lizbonske strategije in evropskega ekološkega omrežja Natura 2000, ter na Vladi RS sprejetega Akcijskega načrta razvoja ekološkega kmetijstva v Sloveniji do l. 2015 (ANEK).
2. Poraba sredstev brez ciljne usmerjenosti, odsotnost usklajene razvojne politike. Odsotnost specifičnih kmetijskih praks na območjih Natura 2000 z namenom doseganja skupnih evropskih ciljev.
3. Neustrezna organizacija svetovalne službe, ki vzdržuje obstoječe stanje.
4. Izobraževalni sistem, ki na strošek države spodbuja uporabo kemičnih sredstev.
5. Kadrovsko in finančno nepodprte NVO, neupoštevanje NVO s strani MKGP (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano).
6. Pomanjkanje podpore za predelovalno infrastrukturo, izobraževanje, ekopodjetništvo.
7. Negotovi strateški pogoji za razvoj kredibilnega ekološkega kmetijstva (obvarovanje ekokmetijstva pred kontaminacijo z gensko spremenjenimi organizmi).

Predlogi Koalicije za trajnostni razvoj podeželja:

1. TOČKA

Zahtevamo odgovorno upoštevanje obvezujočih dokumentov (Goetheborških smernic, Lizbonske strategije, sprejetega Akcijskega načrta razvoja ekološkega kmetijstva, razglasitev ekološkega omrežja Natura 2000).

Vlada je novembra 2005 na predlog MKGP sprejela ANEK, v katerem so postavljeni merljivi cilji:

20% kmetijskih zemljišč v nadzoru ekološke pridelave do leta 2015.

Po pol leta isto ministrstvo v dokumentu (Predlog NSN), ki mora omogočiti izvajanje zastavljenih ciljev, samovoljno spreminja sprejete nacionalne cilje z razlago, da ocenjujejo, da cilji niso realno zastavljeni, in predlagajo novi cilj 10% do l. 2013.

Ob tem je besedo ekološko v večini dokumentov zamenjala beseda »sonaravno«, v katero je vključena tudi integrirana pridelava, ki nima nič skupnega z ekološko pridelavo in predstavlja le kontrolirano obliko uporabe kemičnih sredstev in umetnih gnojil.

Koalicija opozarja, da je takšno definiranje besede »sonaravno« zavajanje javnosti in predvsem potrošnikov, ki dobivajo napačen vtis, da je integrirana pridelava »skoraj« ekološka.

S tem se posredno omogoča, da bo denar, ki naj bi bil v celoti namenjen minimiziranju negativnih okoljskih in socialnih posledic intenzivnega konvencionalnega kmetijstva, znova porabljen za podporo uporabnikov fitofarmaceutskih sredstev in kemičnih sintetičnih gnojil.

Doslej so kmetijsko-okoljska plačila namenjali tudi integrirani pridelavi, ki vključuje rutinsko uporabo sintetičnih fitofarmaceutskih sredstev, sintetičnih mineralnih gnojil ipd., čeprav v okviru pravilnikov. Od l. 2007 dalje za to ni nobenih razlogov več. Z novim programskim obdobjem 2007-2013 namreč stopa v veljavo izvajanje navzkrižne skladnosti, v okviru katerega je z agronomskega vidika pokrit pretežni del zahtev za integrirano pridelavo.

Nasprotno pa je treba kmetom z integrirano pridelavo, ki so že vajeni sledenju določenim pravilnikom in nadzoru, pomagati, da storijo korak naprej in se preusmerijo v ekološko pridelavo. Na ta način se jim bo odprla tudi tržna perspektiva, ki je v integrirani pridelavi ni (nikjer v Evropi se ti pridelki med potrošniki niso uveljavili, saj je razlika med IP in konvencionalno pridelavo z vidika potrošnika zanemarljiva).

Takšna definicija »sonaravnega« prav tako ne zadostuje za doseganje ciljev Nature 2000. Stanje je alarmantno. Populacije evropsko ogroženih vrst ptic podeželja, zaradi katerih so bila razglašena območja Natura 2000 so v luči trenutne kmetijske politike obsojene na nadaljnje upadanje. V Sloveniji je bilo v letih 1990 – 2000 opažen množičen upad gnezdil (52 vrst), med katerimi je 32 vrst, ki za

svoje preživetje potrebujejo ekološko upravljanje podeželja. V kolikor do leta 2010, ko bo Evropska unija ovrednotila stanje biotske pestrosti v državah članicah, ne uspemo zaustaviti tega trenda, bo Slovenija prisiljena plačevati sankcije, ker je bil denar nenamensko uporabljen in zastavljeni cilji niso bili doseženi.

Sredstva, namenjena doseganju ciljev, bodo končala v napačnih žepih. Breme plačila sankcij pa bodo nosili davkoplačevalci.

Stališče Koalicije in Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije je, da morajo standardi ekološkega kmetovanja postati osnovna raven kmetovanja na posebnih varstvenih območjih Natura 2000. Hkrati pa je za doseganje ugodnega stanja vrst potrebno pripraviti specifične nadstandardne ukrepe, kot dodatne ukrepe na ekoloških kmetijah.

2. TOČKA

Večji del sredstev nameniti ukrepom, ki bodo spodbujali pridelavo in predelavo najbolj konjunkturinih ekoživil.

Trenutno podpiramo predvsem ekokmetije, ki ne proizvajajo za trg, ohranjamo pašnike in živinorejo (92% ekozemljišč je travinje). V novem programu je zato treba bolj ciljno pomagati kmetom z rastlinsko ekološko pridelavo, kjer je povpraševanje največje.

3. TOČKA

Ukrepe 1., 3. in 4. osi je potrebno ciljno usmeriti v krepitev infrastrukture in diverzifikacijo za ekokmetijstvo.

Tudi če zagotovimo pridelavo, imamo nerazvito predelavo, nerazvito skupno trženje, nerazvito skupno promocijo. Zato morajo biti ukrepi 1., 3. in 4. osi PRP usmerjeni v krepitev infrastrukture ekokmetijskega/ekoživilskega sektorja (skupni predelovalni obrati, skladišča za ekoživila, mešalnice ekokrme, pogoni za pakiranje, izdelava ekoembalaže, nekontaminirana transportna sredstva...)

Ekokmetije so ekonomsko preveč šibke, da bi same dosegale deleže, potrebnega za pridobivanje sredstev na razpisih.

Zato je potrebno oblikovati fundacije, ki bodo pomagale kmetom zbrati lasten delež vložka za udeležbo na razpisih za evropska ali nacionalna sredstva.

4. TOČKA

Zagotoviti široko strokovno podporo ekokmetovalcem in odpreti prostor kmetijskega svetovanja vsem kompetentnim akterjem.

Vključevanje resursov NVO oz. zasebnega sektorja z oblikovanjem posebnih svetovalnih skupin. Namesto teritorialnega načela – načelo specializiranosti in mobilnosti.

KGZ ima na področju kmetijskega svetovanja skoraj monopol, kar se je za razvoj ekokmetijstva v zadnjih 10 letih izkazalo za zelo slabo. Trenutno je število ekospesialistov ne dosega niti proporcionalnega števila glede na ekokmetije. Za razvoj potrebujemo večji delež svetovalcev, da bi dosegli večje število in kakovostnejše svetovanje za ekokmetije.

Sistem, v katerem isti človek svetuje za konvencionalno, integrirano in ekokmetovanje, je neustrezen. Med njimi je veliko takšnih, ki so se do pred kratkim ekološkem kmetovanju posmehovali, zdaj pa svetujejo tudi za to področje. Na terenu zato prihaja do razmer, ko svetovalci prej zavirajo kot podpirajo preusmeritev konvencionalnih kmetij v ekološko kmetovanje. Zato koalicija ne sprejema razlage, da so zastavljeni cilji ANEK-a (20% zemljišč v ekokmetijstvu do 2013) nedosegljivi, ker smo trenutno pri 4%, s tem da je 92% vseh zemljišč travinje in je proizvodnja za trg zanemarljiva. Ta podatek prej priča o neustrezni kmetijski politiki, ki taka, kot je bila doslej, ne bo omogočila omembe vrednega razvoja ekokmetovanja.

Velik del bremena svetovanja ekokmetom je na samih ekokmetih in nevladnih organizacijah, ki pa za to od države ne dobijo nobenih sredstev.

5. TOČKA

Šolski sistem

Vključevanje več ekokmetijskih vsebin v srednješolsko izobraževanje.

Zagotavljanje finančnih sredstev za izobraževanje, ki ga izvajajo NVO.

Trenutno država podpira šolanje za uporabo kemije. Redni šolski sistem v vrtnarskih, agroživilskih in drugih ustreznih šolah usposablja za konvencionalno pridelavo. Usposabljanje za ekološko pridelavo je prisotno bolj informativno in površno.

Seminarji za bodoče ekokmete (3-4 dnevni tečaji) so informativne narave in operativno neuporabni.

Breme izobraževanja za ekološko in biodinamično kmetovanje je na kmetih oz. na nevladnih organizacijah.

6. TOČKA

Razvoja ne bo brez krepitve nevladnih organizacij.

V Programu razvoja podeželja morajo povsod, kjer je to možno in smiselno, biti med upravičenci za vključevanje v izvajanje dejavnosti tudi nevladne neprofitne organizacije (= društva, ustanove, zavodi).

Zagotoviti je potrebno spoštovanje pravnega reda in kaznovati kršitve.

- Upoštevanje minimalnih rokov za pošiljanje pripomb na predloge dokumentov, ki jih oblikujejo vladna telesa.
- Upoštevanje rokov za odgovore s strani državnih organov.
- Upoštevanje dostopa javnosti do informacij javnega značaja.

Po številu zaposlenih v NVO je v Evropi za Slovenijo le Romunija! L. 2004 je bil v Sloveniji delež zaposlenih v sektorju NVO le 0,74% od vseh zaposlenih, na nizozemskem pa kar 12,4!

Velika večina NVO je brez sredstev in kadrovske šibka, čeprav mnogim strokovnega znanja ne primanjkuje. Z odsotnostjo transparentnosti in koordinacije postopka priprave PRP (vključno z nemogočimi roki za pripombe) MKGP praktično onemogoča sodelovanje zainteresirane javnosti pri pripravljanju strateško pomembnih dokumentov.

7. TOČKA

Razvoj ekološkega kmetijstva v Sloveniji je možen le pod pogojem, da ekološko kmetijstvo zavarujemo pred kontaminacijo z gensko spremenjenimi organizmi.

Zahtevamo izdelavo kart z vrisom vseh ekokmetij ter postavitve varnostnih razdalj za varovanje ekokmetij pred kontaminacijo s strani gensko spremenjenih posevkov. (S tem bo očitno, da v Sloveniji ne razpolagamo z lokacijami, na katerih bi lahko zagotovili varno gojenje gensko spremenjenih rastlin. Morda s to dejavnostjo vztrajno odlašamo prav zato?). Slovenija je tako med zadnjimi štirimi državami, ki niso sprejele predpisov o »soobstoju« gojenja ekoloških, konvencionalnih in gensko spremenjenih rastlin.

Zahtevamo odgovornost države do zagotavljanja verodostojne kontrole krme, transportnih poti in predelovalnih obratov, ki so trenutno šibka točka in predstavljajo nenehno nevarnost za kontaminacijo ekoloških pridelkov in živil ter za izgubo verodostojnosti ekoživil v očeh potrošnikov.

Priloga 1.

Osebe za kontakt: po najboljših močeh vam bomo pomagali pri čim bolj celovitem obveščanju javnosti.

- Za vprašanja o statusu sodelovanja z MKGP in vidikih kmetijske politike EU, o vsebini predlaganih dokumentov, vsebini ANEK-a, problematiki trga z ekoživil, svetovanja in izobraževanja v ekokmetijstvu se obrnite na Anamarijo Slabe, strokovno voditeljico Inštituta za trajnostni razvoj, ki koordinira delo Koalicije za trajnostni razvoj.
Anamarija Slabe
anamarija.slabe@itr.si
GSM: 041 725 991
- Za vprašanja o stanju in problematiki na področju svetovanja, izobraževanja, nadzora, potreb ekokmetov se obrnite na Borisa Frasa, predsednika Zveze združenj ekoloških kmetov Slovenije (Zveza BIODAR), ki zastopa večino slovenskih ekoloških kmetov.
Boris Fras
fras.boris@siol.net
GSM 031 508 903
- Za vprašanja o upravljanju z območji Natura 2000, zahtevanimi merljivimi kazalci uspešnosti, sankcijami, ki se nam obetajo, če cilje ne dosežemo... se obrnite na Andreja Medveda, direktorja DOPPS – Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije.
Andrej Medved
andrej.medved@dopps-drustvo.si
GSM 051 606 835
- Za vprašanja o merljivih razlikah med konvencionalnimi, integriranimi in ekološkimi živil in ugotovljenimi vplivi na zdravje se obrnite na Sanjo Lončar, vodjo projekta »Skupaj za zdravje človeka in narave«
Sanja Lončar
info@zazdravje.net
GSM 041 645 948

Priloga 2.: Koalicija

Koalicijo trenutno sestavlja 16 društev, zavodov oz. drugih organizacij, vključno z enim regijskim parkom.

Koalicijo podpira tudi predsednik države dr. Janez Drnovšek.

Seznam organizacij članic **Koalicije za trajnostni razvoj podeželja**

1. Inštitut za trajnostni razvoj
2. Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije – DOPPS
3. Botanično društvo Slovenije
4. Društvo za ohranjanje naravne dediščine Slovenije (DONDES)
5. Društvo za biološko-dinamično gospodarjenje AJDA SOSTRO
6. Društvo za biološko-dinamično gospodarjenje AJDA DOLENJSKA
7. Društvo za biološko-dinamično gospodarjenje AJDA DOMŽALE
8. Društvo za biološko-dinamično gospodarjenje AJDA Koroška
9. Društvo za biološko-dinamično gospodarjenje AJDA Goriška
10. Zavod Symbiosis
11. Notranjski regijski park
12. Združenje ekoloških kmetov osrednje Slovenije
13. Zveza društev za biološko-dinamično gospodarjenje AJDA
14. Zveza združenj ekoloških kmetov Slovenije – Zveza BIODAR
15. Društvo Ognjič
16. Skupaj za zdravje človeka in narave

Koalicija je odprta za nadaljnje sodelovanje. Vabljeni so vse organizacije, ki si prizadevajo za trajnostni razvoj.